

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA, 2013

EALAÍN

Cumadóireacht Shamhlaíoch agus Ábhar Neamhbheo

Ardleibhéal

Tá 100 marc ag gabháil leis an bpáipéar seo, i.e. 25% de na marcanna iomlána ar an Ealaín

Dé Luain, 29 Aibreán – Dé hAoine, 10 Bealtaine   Maidin, 9.30 - 12.00

Ba chóir an páipéar seo a thabhairt do na hiarrthóirí **Dé Máirt, 16 Aibreán**

Treoracha

Tá cead agat oibriú le dath, monacróm, meáin mheasctha, colláis nó meán oiriúnach ar bith eile. Níl cead olaphéinteanna ná ábhar orgánach meatach a úsáid, áfach. Níl cead agat áiseanna mar stionsail, teimpléid, íomhánna rianaithe, obair ealaíne réamhullmhaithe ná íomhánna fótagrafaíochta a thabhairt isteach sa scrúdú.

Scríobh do Scrúduimhir go soiléir sa spás atá ann di ar do bhileog A2. Scríobh an teideal – ‘Cumadóireacht Shamhlaíoch’ nó ‘Ábhar Neamhbheo’ – díreach faoi do Scrúduimhir.

Más mian leat oibriú ar bhileog dhaite, **ní mór don fheitheoir an bhileog sin a shíniú sula dtosaíonn an scrúdú** á dheimhniú go bhfuil sí folamh. Uasmhéid na bileoige: A2.

Roghnaigh ceann amháin díobh seo a leanas:

1. Déan **Cumadóireacht Shamhlaíoch** bunaithe ar cheann **amháin** de na sleachta tuairisciúla: A, B, C, D. **Ba chóir duit an pointe tosaigh agus an bunús atá le do Chumadóireacht Shamhlaíoch a lua ar chúl na bileoige líníochta agus an bhaint atá acu leis an sliocht tuairisciúil atá roghnaithe agat a chur in iúl.**
2. Déan **Cumadóireacht Ábhar Neamhbheo** bunaithe ar fhoireann nithe a bhfuil tuairisc orthu i gceann **amháin** de na sleachta tuairisciúla A, B, C, D nó a mheabhraíonn na sleachta sin duit. Ní mór duit nithe ábhartha a thabhairt chuig ionad an scrúdaithe chun go mbeidh ar do chumas **do chumadóireacht ábhar neamhbheo féin** a leagan amach. **Ní mór é seo a dhéanamh go tráthúil, roimh thús an scrúdaithe.** Ní mór duit **an pointe tosaigh agus an bunús atá le do Chumadóireacht Ábhar Neamhbheo a lua ar chúl na bileoige líníochta agus an bhaint atá acu leis an sliocht tuairisciúil atá roghnaithe agat a chur in iúl.**
3. Déan **Cumadóireacht Theibí** bunaithe ar cheann **amháin** de na sleachta tuairisciúla A, B, C, D agus a fhorbróidh tú ón sliocht tuairisciúil a roghnaíonn tú. **Ba chóir an pointe tosaigh agus an bunús atá leis an gcumadóireacht theibí a lua ar chúl na bileoige líníochta agus an bhaint atá acu leis an sliocht tuairisciúil atá roghnaithe agat a chur in iúl.** Luaigh go soiléir cé acu 1 – Cumadóireacht Shamhlaíoch nó 2 – Ábhar Neamhbheo atá i do Chumadóireacht Theibí.

Sleachta Tuairisciúla

Sliocht A

Is fada clú ar an Antartach mar áit a bhfuil sé an-deacair maireachtáil ann. ‘A Dhia na bhfeart! Is uafásach an áit é seo,’ a scríobh Robert Scott, sula bhfuair sé bás i síobadh sneachta ag filleadh ón Mol Theas dó. Bhí sé féin agus a cheathrar compánach tar éis streachailt go ceartlár mór-roinne a bhí i bhfolach go domhain faoi na sraitheanna oighir, sraitheanna a bhí na ciliméadair ar doimhneacht. D’airigh siad mar a bheidís ag déanamh treaspáis i ndomhan coimhthíoch a bhí chomh fuar sin gur reodh a méara ina miotóga agus gur thiontaigh a gcosa dubh ina mbróga.

Tá sé níos éasca againne anois. Tá daoine in ann maireachtáil san Antartach ó cheann ceann na bliana anois de bharr na bhfabraicí tréscailteacha, na bhfoirgneamh réamhdhéanta, na *sno-cat* agus na *skidoo*-anna. Tá stáisiúin taighde breactha timpeall ar imeall na Mór-Roinne Báine agus ag an Mol féin fiú amháin. Ar sheilf oighir atá Bunáit Halley ag Suirbhé Antartach na Breataine. Bíonn sí le hardú ar chosa teileascópacha gach bliain d’fhonn í a choinneáil os cionn an tsneachta agus an oighir charntha.

Anseo ar Oileán na nÉan, ar imeall na críche Antartaí, bíonn sé níos éasca fós againn. Is annamh a thiteann an teocht faoi -10°C (agus is annamh a théann sí os cionn $+5^{\circ}$). Leis an bhfirinne a dhéanamh, bíonn an samhradh anseo an-chosúil leis an ngeimhreadh in Éirinn: taisleach, ceo, ceobhrán agus spéartha ísle dorcha chomh maith le corrlá deas grianmhar. Bíonn an geimhreadh níos fuaire agus clúdaíonn sneachta domhain an t-oileán, ach murab ionann is na dúichí sceirdiúla sneachta níos faide ó dheas, bíonn beocht i ngach áit – na deiceanna de mhílte rón, éin de gach uile chruth agus mhéid, agus istigh san fhéar ard tortógach maireann feithidí bídeacha agus fíneoga fiú amháin.

In áiteanna eile ar an oileán, is féidir liom siúl suas go dtí albatrais agus piongainí ar a nead. Is beag faitíos a léiríonn siad agus fanann siad ina suí ar a n-uibheacha chomh fada agus nach scanraím iad. Is iompar tipiciúil é an dearcadh iontaobhach sin ag éin a chónaíonn ar oileán, rud atá acu, is dócha, cionn is gur éabhlóidigh siad in áit atá gan mamaigh chreiche. Bíonn na róna beagáinín níos amhrasaí faoi dhaoine, amhail is a bheadh cuimhne chine i gcónaí acu ar áir an naoú haois déag.

Tá cuid mhór den saol ar an mbunáit bunaithe ar imeachtaí sóisialta, cóisirí téama, oícheanta scannán, cluichí agus deochanna iardhinnéir ag beár an Wanderer and Widge (i gcúinne na tolglainne). Ar éigean a bhíonn dóthain ama fanta le bheith ag sciáil (sa gheimhreadh), ag imirt peile (sa samhradh), ag grianghrafadóireacht, ag faire ar mhíolta móra, ag casadh ceoil, ag dreapadh agus ag siúl, gan trácht ar an mbunáit a choinneáil ag rith go mín réidh.

Míle míle ón tsibhialtacht atáimid agus braitheann sé scoite uaireanta. Ach ar dhóigh éigin, is annamh a tharlaíonn sin. Agus an chumarsáid satailíte mar atá anois, is féidir linn labhairt lenár dteaghlach agus lenár gcairde ar an taobh eile den domhan, teachtaireachtaí ríomhphoist a scríobh agus an nuacht a léamh. Is domhan é atá difriúil ar fad leis an gceann a d’fhág Scott ina dhiaidh i 1912, ach tá é chomh fiáin agus chomh hálainn i gcónaí agus a bhí sé an uair sin. Agus tá sé beagáinín níos éasca maireachtáil ann.

Arna chóiriú as tuairisc ar an Antartach le Brian Phalan in *Wild Ireland* iris fiadhúlra agus timpeallachta na hÉireann.

Sliocht B

Am lóin atá ann in Iostanbúl, an iarnóin marbhánta meirbh. Tá deireadh le calm na mochmhaidine a thosaigh le fuaim allabhrach an Iomám ag glaoch na ndaoine chun guí, agus ina áit tá an deifir agus an driopás atá níos coitianta sa chathair iltíreach seo. Ag stáinín spíosraí atá mé i mo sheasamh i margadh ollmhór taobh thiar den Mhosc Nua (mar a thugtar air, cé gur sa 16ú hAois a tógadh é) ag coirnéal Chearnóg Eminönö. Go tobann, tá scréach bhodhraitheach bonn le cloisteáil agus tugann Land Rover rúid de luas nimhe trí cheartlár an mhargaidh sa tóir ar Audi A5, iad ag leagan na stáiníní spíosraí, éadaigh agus turban mar a bheadh scidilí iontu. Nuair a stadann an dá fheithicil de thuairt agus iad bunoscionn, tugann fear i gculaith liath airgeadúil léim láimhe as an Land Rover, cromann taobh thiar de chráta oráistí agus scaoileann sé a ghunna láimhe, Walther PPK, le tiománaí cloigeannbhearrtha fuilteach an Audi. Tá nóiméad ciúnais ann ansin a fhad is atá daoine éagsúla sa timpeallacht ag dul ar foscadh, agus ansin ‘Cut’ de gholdar ard. Fáilte romhat go domhan James Bond. Is é an 103ú lá é de 133 lá ar scannánaíocht *Skyfall*, an 23ú scannán (oifigiúil) ag spiaire éachtach Ian Fleming. Is é Daniel Craig an fear sa chulaith liath airgeadúil agus tá sé i bpáirt 007 den tríú huair, i ndiaidh *Casino Royale* (2006) a bhí ar fheabhas agus *Quantum of Solace* (2008) nach raibh thar moladh beirte le bheith díreach faoi. Déanann sé greann lena chéile comhraic, Ola Rapace, agus lena chomhghníomhaire, Naomie Harris, sula mbogann sé taobh thiar de stáinín mar a raibh (mar a nochtadh níos déanaí) Rachael Weisz ag amharc ar a fear céile nua ag obair.

Gan moill ar bith, tagann criú na bhfearas go driopásach as gach cearn faoina mbrístí gearra deininim, a ngléasanna cinn agus a dtéip mharcála, chun an seit a chur i dtoll a chéile arís (mar is seit é; fiú amháin na piobair dhearga atá ar crochadh os comhair m’aghaidhe amach, níl iontu ach polaistiréin). Cuirtear na stáiníní ina gceart arís. Filleann na haisteoirí breise ar an áit ina raibh siad i dtús ama. Is trádálaithe áitiúla cuid mhór díobh seo. Íocadh 750 Lira Turcach (timpeall €300 in aghaidh lae) leo chun cailteanas an ghnó ar a stáiníní in aice láimhe a chúiteamh leo. Faoi shúile aireacha an stiúrthóra, Sam Mendes, agus an chineamatagrafadóra, Roger Deakins, réitítear ceithre cheamara ollmhóra dhigiteacha faoi choinne an chéad ‘take’ eile.

Tá obair chasta ar siúl inniu, 500 aisteoir breise agus 300 ball criú ann agus mórán ‘takes’. Ní haon iontas é gur cuireadh ceithre seachtaine i leataobh chun radharc a cheapadh nach mairfidh níos mó ná ceithre nóiméad ar an scáileán. Ach cad é mar cheithre nóiméad iad agus ár ngaiscíoch sa tóir ar an drochdhuine trí Iostanbúl, ceithre roth fúthu i dtús ama agus ansin dhá cheann tar éis don bheirt léim ar ghluaisrothair a bhí caite i leataobh sa mhargadh. Réabann siad rompu ansin feadh dhíon an Bhasáir Mhóir agus amach trasna ar dhíonta Iostanbúl. Sa deireadh leanann an tóraíocht de chois ar feadh fad traenach agus críochnaíonn sí i bpléasc mhór a sheolfaidh isteach, mura bhfuil dul amú orm, an chéad chúpla barra den teidealamhrán le Adele.

Arna chóiriú as *The Name is Bond, James Bond* le Michael Doherty, The RTE Guide, 2012.

Sliocht C

Théadh an tlascaire óg amach ar an bhfarraige gach tráthnóna agus chaitheadh sé a eangacha san uisce. Nuair a shéideadh an ghaoth ón talamh ní bhfaigheadh sé aon rud, nó fíorbheagán ar aon nós, mar ba ghaoth pholltach dhúsciathánach í agus d’éiríodh tonnta garbha suas roimpi. Ach nuair a shéideadh an ghaoth ón bhfarraige, thagadh na héisc isteach ó dhoimhneacht na mara agus shnámhadh isteach i mogaill a eangacha, agus thugadh sé go háit an mhargaidh agus dhíoladh sé iad.

Théadh sé amach ar an bhfarraige gach tráthnóna, agus tráthnóna amháin bhí an eangach chomh trom sin gur ar éigean a bhí sé ábalta í a tharraingt isteach sa bhád. Rinne sé gáire agus dúirt sé leis féin, ‘Cinnté dearfa, caithfidh sé go bhfuil beirthe agam ar gach iasc a shnámhann nó go bhfuil mé tar éis ollphéist liosta, a bheidh ina údar iontais ag fir, sin nó rud uafáis éigin, a ghabháil i mo

líon'. Agus lena raibh de neart ina chorp, tharraing sé ar na rópaí garbha go dtí gur at na féitheoga fada ar a lámha mar a bheadh línte de chruan gorm timpeall ar vása cré-umha. Tharraing sé ar na téada tanaí, agus dhruid ciorcal na gcorc cothrom níos gaire agus níos gaire dó, agus sa deireadh d'éirigh an eangach aníos i mbarr an uisce.

Ach iasc ar bith ní raibh inti, ná ollphéist ná rud uafáis, ach Maighdean Mhara bheag ina luí ina codladh go sámh.

Bhí a cuid gruaige ina lomra fliuch óir, agus gach ribe aonair mar a bheadh snáithe d'ór mín i gcupa gloine. Ba gheall le heabhar bán a corp, agus d'airgead agus de phéarla ba ea a heireaball. D'airgead agus de phéarla a heireaball agus corntha thart air bhí fiailí glasa na mara; ba chosúil le sliogáin mhara a cluasa agus le coiréalach mara a beola. Bhris na tonnta fuara ar a cíocha fuara agus bhí an salann ag glioscarnach ar chaipíní na súl aici. Bhí sí chomh hálainn sin gur líonadh an tlascaire óg le hiontas ar í a fheiceáil. Shín sé amach a lámh agus tharraing sé an eangach gar dó, luigh amach thar thaobh an bháid agus d'fháisc chuige ina lámha í. Agus nuair a theagmhaigh sé léi lig sí grág aisti ar nós faoileáin ar baineadh geit as agus mhúscail sí. D'amharc sí air agus scéin ina súile liathchorra aimitise. Streachail sí leis ag féachaint le héalú uaidh. Ach d'fháisc sé chuige go teann í is ní scaoilfeadh sé léi.

Théadh an tlascaire óg amach ar an bhfarraige gach tráthnóna, scairteadh sé ar an Maighdean Mhara, d'éiríodh sí as an uisce agus chanadh sí dó. Bhíodh na deilfeanna ag snámh timpeall agus timpeall uirthi agus na faoileáin fhiáine ag guairdeall os a cionn. Amhrán iontach a chanadh sí. Faoi Mhuintir na Mara a chanadh sí, an dream a sheolann a n-ealtaí ó phluis go pluis agus a iompraíonn na gamhna beaga ar a nguailí; faoi na Tríotóin a mbíonn féasóga fada glasa orthu agus brollaigh ghruagacha agus a shéideann trí shliogáin chorntha nuair a ghabhann an Rí thar bráid. Chanadh sí faoi phálás an Rí den ómra déanta, díon air de smaragaid ghlé agus pábháil de phéarla geal; agus faoi ghairdíní na mara mar a luascann na feananna móra fiolagráin de choiréal ar feadh an lae, mar a scinneann na héisc thart mar a bheadh éin airgid ann, mar a bhfuil na bundúin leice i bhfostú sna carraigeacha agus na caoróga mara ag borradh sa ghaineamh buí iomaireach. Chanadh sí faoi na míolta móra a thagann aduaidh ó na farraigí thuaidh agus coinlíní géara reo crochta ar a n-eití; faoi na Síreánaí a labhraíonn faoi rudaí atá chomh hiontach sin go gcaithfidh na ceannaithe a gcluasa a líonadh le céir ar fhaitíos go gcloisfidís iad is go léimfidís amach san uisce agus go mbáfaí iad. Chanadh sí faoi na rámhlonga báite lena gcrainn arda, mairnéalaigh reoite agus greim i gcónaí acu ar an rigín agus ronnaigh ag snámh isteach agus amach ar na sliosphoill oscailte. Chanadh sí faoi na giúrainn bheaga, na taistealaithe iontacha sin a ghreamaíonn de chéile na long agus a imíonn timpeall agus timpeall an domhain; agus faoi na cudail a chuireann fúthu i sleasa na n-aillte agus a shíneann amach a lámha fada dubha agus a dhéanann oíche den lá nuair is áil leo é. Chanadh sí faoin nátalas a bhfuil bád dá chuid féin aici a snoíodh as ópal agus a iompraíonn seol síoda; faoi na Murúcha Fir ar a sáimhín ag seinm ar chláirseacha a chealgfadh an Kraken mór féin chun suain; faoi na leanaí beaga a bheireann ar na muca sleamhna mara agus a théann ag marcaíocht agus ag gáire ar a ndroim. Chanadh sí fosta faoi na Maighdeana Mara a luíonn sa chúir bán agus a shíneann amach a lámha chuig na mairnéalaigh, faoi na róna móra lena starrtha cuara agus faoi na capaill mhara lena moing ar snámh.

Arna chóiriú as *The Fisherman and his Soul* le Oscar Wilde, Harper Collins, 1994.

Sliocht D

D'éiríomar go luath mar bíonn El Mercado ar oscailt faoi choinne gnó agus lán daoine de ghnáth faoina 8 a.m. Stopamar ag bialann bheag i mbeár, La Churrasquita, (ar imeall an mhargaidh) le haghaidh caife láidir Spáinneach agus na croissants troma áitiúla; ansin thosaíomar ár siúlóid trí na foirgnimh. Trí dhoirse ollmhóra de ghreillí iarainn a théann daoine isteach i ngach pasáiste sna foirgnimh.

Cheapamar go rabhamar luath ach bhí na scórtha ban tí agus málaí siopadóireachta cniotáilte acu ann romhainn, mar a bhí Avelino Gomez, príomhchócaire an óstáin is fearr in Santiago. Déanann sé a chuid siopadóireachta féin gach maidin agus ansin seachadtar a roghanna earraí trasna an Plaza Obradoiro go dtí a chistin. Bhí sé in iomaíocht leis na mná agus iad ag iniúchadh na scuideanna agus na n-ochtapas, ag tomhas mheáchan na dtriopall trom fionchaor ina lámh agus ag ransú trí na múrtha de sheallóidí úra. Chonacthas dúinn go raibh trilseáin fhada ghairleoige ar crochadh i ngach áit, áit ar bith idir aon bhleib amháin agus trí dhosaen díobh i ngach aon trilseán acu. Bhí na múrtha pónairí ann, idir bhán agus rua, piseánaigh agus piseanna úra. Cruachta ina bpirimidí bhí ulla glasa, dearga agus buí; piorraí, piobair, trátaí, oinniúin agus cúcamair ina suí i mboscaí oscailte adhmaid a bhí in úsáid leis na hearraí a chur ar taispeáint. Tá ráchairt mhór ar dhuilleoga dúghlasa na dtornapaí mar chomhábhar sa chócaireacht sa Ghailís.

Tá 387 seastán difriúil in El Mercado. Díoltar gach rud ó thorthaí, glasraí, bia mara go huibheacha úra, crúibíní muc idir úr agus leasaithe, sicíní a maraíodh le gairid nó atá fós beo, meannáin agus uain, ispiní spíosraithe ar a dtugtar *salchichon* nó ispiní ar a dtugtar *longanizas* a dhéantar go hiomlán as muiceoil. Bíonn builíní cruinne d'arán baile agus crothán plúir ar chuid acu, ina suí taobh le cácaí milse agus le brioscaí a dhéantar go háitiúil agus le pacáistí agus araidí gránphlúir. Príomhbhia eile sa Ghailís é an gránphlúr. Úsáidtear é mar bhonn le *millo cos xoubas*, putóg áitiúil.

Bhí a lán cineálacha de *queso tertilla*, an cháis chruinneachánach áitiúil, ar fáil ann. Ar aghaidh Eaglais San Feliz amach bhí cairt bheag díola de dhéanamh seaninneall traenach. Bhíothas ag díol *castanas* rósta, castáin, agus b'aoibhinn an blas a bhí orthu.

Sraith d'ocht bpassáiste leathana atá sa mhargadh leis an bhfirinne a rá, ceithre cinn i ngach foirgneamh. Féadann siopadóirí dul suas pasáiste amháin agus síos ceann eile, arís agus arís eile, sa dóigh is nach mbeidh aon chuid den raidhse gan teorainn, nó sin an chuma atá air, de bhia mara na Gailíse, de ghlasraí, de thorthaí agus d'fheoil, nach bhfeicfidh siad.

In araidí bána tilithe i ndiaidh a chéile, mar shampla, gheobhaidh tú cairn *vieiras*, muiríní milse ó chósta na Gailíse, nó na portáin faoilinne ollmhóra ar a dtugtar *centollos*, nó na giúrainn charraige a dtugann na Spáinnigh *percebes* orthu, nó *langostinos* agus *gambas* atá gaolmhar leis an ribe róibéis, nó eascanna óga ar a dtugtar *angulas*, chomh maith le *mejillones*, diúilicíní beaga milse.

Tá muintir na Gailíse bródúil as a gcuid bia mara, agus fáth acu leis. Seolann siad cuid mhór de go dtí na margáí in Maidrid gach lá ach coinníonn siad roinnt mhaith de dóibh féin. Agus mar sin in El Mercado bíonn na cairn den trosc úr, den turbard, den cholmóir, den mhilléad dearg, den deargán, d'oisrí leathana feanchruthacha, agus d'eascanna beaga geala, cuid acu gan a bheith níos mó ná orlach ar fad.

Ar foscadh taobh amuigh faoi na díonbhrait, tá póirtéirí tuirseacha cruinnithe le chéile ag scéalaíocht, mná faiseanta ag deifriú thar bráid ar feadh an ama. Tá páistí scoile ag guailleáil agus ag seapáil ar an plaza. Tá ceoltóirí á n-eagrú féin ag an gcoirnéal is fearr, iad ullamh le siamsaíocht a chur ar fáil don slua atá ag dul thart. Nochtann mangairí ócáideacha go tobann, iad ag díol earraí góchumtha mar mhálaí, uaireadóirí agus spéaclaí gréine. Sleamhnaíonn siad leo as radharc sa slua a luaithe a fheiceann siad póilín.

Arna chóiriú as *Food Market in Galicia* le Fred Ferretti, The New York Times, 1983.

Leathanach Bán

Leathanach Bán